

Sygn. akt IV CSK 92/10

POSTANOWIENIE

Dnia 24 września 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w M.
przy uczestnictwie P. M.

o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 września 2010 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 24 lipca 2009 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji uwzględnił na podstawie art. 373 ust. 1 p.u.n. wniosek Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego i orzekł wobec P. M. zakaz prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji i stowarzyszeniu na okres trzech lat. Uwzględnienie wniosku uzasadnił stopniem winy dłużnika, wysokością jego zobowiązań, brakiem podejmowania konkretnych udokumentowanych działań w celu zmniejszenia zadłużenia, a także rozmiarem pokrzywdzenia wierzycieli.

Uczestnik postępowania zaskarżył to postanowienie w całości domagając się jego zmiany przez orzeczenie zakazu w części prowadzenia działalności na własny rachunek oraz pełnienia funkcji reprezentanta spółki handlowej stowarzyszenia oraz fundacji oraz oddalenia wniosku w pozostałej części, a alternatywnie wnosił o uchylenie postanowienia w całości i zwrot sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd drugiej instancji oddalił apelację uczestnika, dzieląc zarówno, oceniony jako prawidłowo ustalony, stan faktyczny, jak i zastosowanie odpowiednich przepisów prawa materialnego, wobec uznania wystąpienia wszelkich przesłanek dla orzeczenia zakazu określonego w art. 373 ust. 1 p.u.n.

Sąd odwoławczy stwierdził, że dłużnik posiada znaczne zadłużenie wobec wnioskodawcy a także wobec innych wierzycieli, którego nie zmniejszył przez długi czas, a także nie podjął działań chroniących interesy swoich wierzycieli, wykazując lekceważący stosunek do obowiązku regulowania należności.

W ocenie Sądu drugiej instancji nie jest możliwe orzeczenie niektórych tylko zakazów spośród określonych w art. 373 ust. 1 p.u.n. Nie dzieląc stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w publikowanym postanowieniu z dnia 22 sierpnia 2007 r. (III CSK 45/07), Sąd Okręgowy uznał, że redakcja art. 373 ust. 1 p.u.n. wymaga by zawsze orzekać łącznie o pozbawieniu wszystkich wymienionych w tym przepisie praw, a zatem przyjął, że nie jest możliwe pozbawienie wyłącznie jednego z nich, z jednoczesnym pozostawieniem pozostałych uprawnień, a to wobec konieczności łącznego orzeczenia wszystkich określonych tym przepisem zakazów.

W ocenie Sądu drugiej instancji dotychczasowe zachowanie dłużnika nie daje gwarancji należytego prowadzenia spraw nie tylko na własny rachunek lecz także w imieniu innych podmiotów prawnych.

W skardze kasacyjnej uczestnik postępowania zarzucił naruszenie art. 373 ust. 1 i art. 373 ust. 2 ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze (p.u.n.) przez przyjęcie, że możliwe jest orzeczenie zakazów określonych w art. 373 ust. 1 p.u.n. bez ustalenia skutków podejmowanych przez dłużnika działań, a w szczególności obniżenia wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego i rozmiaru pokrzywdzenia wierzycieli.

Skarżący zarzucił nadto wadliwą wykładnię art. 373 ust. 1 p.u.n. wskutek przyjęcia przez Sąd, że przepis ten nakłada na Sąd obowiązek łącznego orzeczenia wobec dłużnika wszystkich zakazów wskazanych w tym przepisie, podczas gdy – zdaniem skarżącego – przepis ten pozwala na orzeczenie tylko jednego lub niektórych spośród wskazanych w nim zakazów. W ocenie skarżącego przepis art. 373 ust. 1 p.u.n. określa tylko granice, w których Sąd orzeka o zakazie, pozostawiając Sądowi swobodę decyzyjną w tym zakresie.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Skarb Państwa wniósł o jej oddalenie i o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, aprobując argumentację jurydyczną Sądu Okręgowego przedstawioną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie wobec trafności zarzutów naruszenia oraz wskazanych w nich przejawów naruszenia wymienionych w skardze kasacyjnej przepisów prawa materialnego.

Zasadnie wywodzi uczestnik postępowania, że Sąd nie mógł skorzystać z uprawnienia do orzeczenia na podstawie art. 373 ust. 1 p.u.n. określonego w tym przepisie zakazu, na wskazany w nim w widełkowym rozmiarze okres, bez wzięcia pod uwagę, a więc bez uwzględnienia przy orzekaniu tego zakazu, obu kumulatywnych przesłanek wynikających z art. 373 ust. 2 p.u.n.

Rezultat dokonania wykładni językowej ostatnio wymienionego przepisu nie pozostawia wątpliwości, że obowiązkiem sądu przy rozpoznawaniu wniosku o orzeczenie zakazu w granicach wynikających z art. 373 ust. 1 p.u.n. jest wzięcie łącznie pod uwagę dwóch przesłanek: 1) stopnia winy oraz 2) skutków podejmowanych działań wśród których ustawodawca wyartykułował w szczególności dwa konkretne skutki: a) obniżenie wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego i b) rozmiar pokrzywdzenia wierzycieli.

Tymczasem uzasadnienie zaskarżonego postanowienia dowodzi, że Sąd drugiej instancji, aprobując orzeczenie Sądu pierwszej instancji, nie uwzględnił oceny wszystkich niezbędnych bo kumulatywnych przesłanek ustawowych, pozwalających przesądzić o zasadności orzeczonego zakazu w jego pełnym zakreślonym przepisem zakresie.

Aprobując stanowisko Sądu Rejonowego, iż zaniedbanie dłużnika nosi znamiona winy nieumyślnej, możliwej do zakwalifikowania jako niedbalstwo będące wynikiem rażących zaniechań dłużnika, Sąd Okręgowy niewątpliwie wziął pod uwagę stopień winy, a więc tylko jedną spośród przesłanek wymienionych w art. 373 ust. 2 p.u.n.

Ponadto, akceptując ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego i oceniając je jako prawidłowe, Sąd Okręgowy ocenił konkretne wysokości zadłużenia uczestnika postępowania wobec poszczególnych wierzycieli i zakwalifikował wysokość tych zadłużeń jako znaczną, zarówno wobec wnioskodawcy jak i innych wierzycieli, tak publicznoprawnych, jak i prywatnych. W ten sposób doszło do uwzględnienia przez Sąd tylko jednego spośród dwóch ustawowo określonych skutków podejmowanych działań, a mianowicie rozmiaru pokrzywdzenia wierzycieli.

Natomiast brak jest w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia oceny wystąpienia drugiego spośród ustawowo określonych szczególnych skutków podejmowanych działań, a mianowicie obniżenia wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego uczestnika postępowania. Zasadnie zatem zarzucił skarżący naruszenie art. 373 ust. 1 p.u.n. wskutek orzeczenia przewidzianego w nim zakazu z pominięciem odniesienia się do jednej z niezbędnych ustawowo określonych kumulatywnych przesłanek, wymagających uwzględnienia z woli ustawodawcy wyrażonej w art. 373 ust. 2 p.u.n., przy orzekaniu zakazu.

Tymczasem w orzecznictwie prezentowane jest jednolite stanowisko, że poza przesłanką zawinonego działania osoby, wobec której ma zostać orzeczony zakaz wymieniony w art. 373 ust. 1 p.u.n., Sąd zobowiązany jest wziąć pod uwagę także skutki podejmowanego działania, a wśród nich w szczególności obniżenie wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego i rozmiar pokrzywdzenia wierzycieli (art. 373 ust. 2 p.u.n.). Innymi słowy, samo tylko stwierdzenie winy w działaniu upadłego nie ma przesądzającego znaczenia dla orzeczenia wnioskowanego zakazu (postanowienie SN z dnia 14 lutego 2006 r., II CSK 14/05, niepubl.). W judykaturze wyraźnie podkreślono, że zasadnicze znaczenie ma zatem nie sam fakt „doprowadzenia do upadłości”, ale związek przyczynowy pomiędzy uchybieniami wymienionymi w art. 373 ust. 1 pkt 1-4 p.u.n., a obniżeniem wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego i rozmiarem pokrzywdzenia wierzycieli (postanowienie SN z dnia 11 grudnia 2008 r., IV CSK 379/08, niepubl.). Zarówno bowiem stopień winy jak i skutki podejmowanych działań mają wpływ nie tylko na zakres pozbawienia praw, lecz mogą również oddziaływać na decyzję sądu o oddaleniu wniosku w konkretnej sytuacji, ponieważ orzeczenie zakazu ma charakter fakultatywny (postanowienie SN z dnia 13 stycznia 2010, II CSK 364/09, niepubl.).

Zasadnym okazał się również zarzut błędnej wykładni art. 373 ust. 1 p.u.n. wskutek przyjęcia przez Sąd drugiej instancji, że przepis ten zobowiązuje Sąd do łącznego orzeczenia wobec dłużnika wszystkich wskazanych w nim zakazów, z wyłączeniem możliwości orzeczenia jednego lub niektórych spośród wymienionych w tym przepisie zakazów. Tymczasem ideą wprowadzonego obowiązku uwzględniania wszystkich przesłanek wymienionych w art. 373 ust. 2 p.u.n. przy orzekaniu zakazu na podstawie art. 373 ust. 1 p.u.n. jest właśnie dążenie ustawodawcy do tego, aby wynik oceny ustawowych przesłanek pozwalał Sądowi na zindywidualizowanie zakresu orzekałego zakazu stosowania do potrzeb wynikających z konkretnych ustaleń faktycznych i indywidualizujących je okoliczności rozpoznawanej sprawy. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę akceptuje wykładnię normy art. 373 ust. 1 p.u.n., dokonaną w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2007 r., III CSK 45/07, OSP 2009/3/34, a mianowicie, że wymieniony przepis zakreśla sądowi możliwe

maksymalne granice, w których ma orzec o zakazie z uwzględnieniem indywidualnej oceny potrzeby takiego orzeczenia, a nie nakłada obowiązku orzeczenia zakazu w maksymalnym ustawowo wyznaczonym zakresie w razie stwierdzenia zaistnienia przesłanek uzasadniających orzeczenie zakazu. Nie można zatem podzielić interpretacji przyjętej w zaskarżonym wyroku, że niezależnie od wyniku ustaleń faktycznych indywidualizujących każdą rozpoznawaną sprawę Sąd ma zawsze obowiązek orzeczenia zakazu o tej samej, określonej w ustawie, treści w razie wystąpienia wszystkich ustawowych przesłanek zastosowania art. 373 ust. 1 p.u.n. Przeciwnie, treść art. 373 p.u.n. wskazuje na to, że przy uwzględnieniu wniosku o orzeczenie zakazu Sąd ma możliwość orzeczenia go w zakresie uznanym za celowy i uzasadniony, lecz nie wykraczającym poza przedmiotowe ramy wyznaczone zakresem przepisu, i to niezależnie od treści wniosku o orzeczenie zakazu. W orzecznictwie wcześniej już przyjmowano, że dodatkowym uzasadnieniem przemawiającym za niezastosowaniem sankcji z art. 373 ust. 1 p.u.n. może być np. okoliczność zajmowania się przez uczestnika sprawami technicznymi w ramach podziału prac w zarządzie spółki (postanowienie SN z dnia 15 grudnia 2005 r., II CSK 15/05, niepubl.).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.